

Nr 246.

Av herr **Bergman**, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om höjning av omsättningsskatten å spritdrycker.

I proposition till riksdagen nr 30 har Kungl. Maj:t föreslagit en höjning av omsättningsskatten på spritdrycker med 60 öre per liter. Avsikten härmed är uppenbarligen att uppnå ökad statsintäkt av denna inkomst-källa. Principiellt är ingenting att invända mot en konsumtions-skatt på onödiga och skadliga varor, under förutsättning att de inflytande medlen användas på ett sätt, som icke medför ett permanent behov att upprätthålla den skadliga konsumtionen. Där ligger det svåraste problemet i denna finansfråga, ett problem, som beröres i en annan, under gårdagen av mig m. fl. väckt motion. Här skall nu icke skattens berättigande ifrågasättas. Dess användning i det nuvarande läget bör framför allt gälla de extraordinära tillfälliga behoven av arbetslöshetshjälp och bistånd åt nödställda jordbrukare och lantarbetare. Men en sådan skatt bör, i den mån skatteobjektet är för folkhälsan fördärligt, ej blott äsyfta ökad statsinkomst utan även, och i främsta rummet, inskränkning av den icke önskvärda konsumtionen. Vår tid har lämnat synnerligen lärorika exempel på möjligheten att förena dessa bägge syften. Danmark och England hava båda genom detta enkla medel lyckats nedpressa alkoholkonsumtionen högst avsevärt och vida mer än vårt vidlyftiga svenska individuella kontrollsystem förmått.

Medan konsumtionen av spritdrycker i Sverige nedgått med cirka 30 procent jämfört med tiden före kriget, har motsvarande konsumtion i England nedgått med ej mindre än 60 procent och i Danmark med ända till 87 procent. Det låter nästan otroligt, men det är dock sant. Och att nedgången i statistiskt mätbar konsumtion icke kompenseras — som mången kanske föreställer sig — genom en så stegrad olaga alkoholhandel, att verkningarna eluderas, det framgår av de siffror, som beteckna dryckenskaps-symptom och andra skadeverkningar av alkoholförtäringen. De beivrade fylleriförseelserna ha nedgått i Sverige med cirka 50 procent, i England med 74 procent, i Danmark saknas fullständig riksstatistik på detta område, men det lider intet tvivel att nedgången även där varit synnerligen stor. En sannolikhetsberäkning med de faktorer, som äro kända, visar att nedgången icke gärna kan ha understigit 60 procent.

Och huvudorsaken till denna nedgång i konsumtion och i dryckenskaps-symptom är väsentligen den särdeles starka skattebelastning, som man i dessa bägge länder lagt på alkoholdryckerna. Till belysning härav må meddelas,

att under det i England försäljningspriset på en flaska (motsvarande cirka $\frac{7}{10}$ liter) av den allmännast brukliga spritdrycken (*whisky*) vid tiden omedelbart före krigsutbrottet utgjorde omkring 4 shillings, utgjorde medelpriset för samma kvantitet under tiden 1923—1926 omkring 12 $\frac{1}{2}$ shillings; för närvarande är det ytterligare något höjt. En s. k. pint (drygt en halv liter) öl kostade 1913—1914 cirka 2 $\frac{1}{2}$ pence, men kostade 1923—1926 i genomsnitt (vissa prisförändringar, alltid uppåt, ägde rum under perioden) 6 pence. Champagne kostade pr flaska 1913—1914 cirka 4 $\frac{1}{2}$ shillings men 1923—1926 cirka 9 shillings, portvinet och även lätta viner hade likaledes fördubblats i pris. Öl- och vinpriserna voro 1931 i vissa fall oförändrade, i andra något höjda.

Omräknas 1931 års spirituosalpris efter svenska mått, finner man att år 1931 en liter engelskt brännvin (beräknat efter 50 procents alkoholhalt) skulle kostat mer än 15 svenska kronor (kronvärdet beräknat efter dess normala standard före valutadeprecieringen i höstas).

Gå vi till Danmark, finna vi, att en flaska (cirka $\frac{3}{4}$ liter) Aalborgs akvavit, som kort före krigsutbrottet kostade 60 à 70 öre, vid slutet av 1917 kostade 11 kronor, vid slutet av 1919 cirka 12 kronor 50 öre. Detta pris har nu obetydligt sänkts, men alltjämt är det efter svenska förhållanden enormt högt: omräknat efter liter à 50 procent alkoholhalt och i svenska kronor skulle det danska priset år 1931 (före valutadeprecieringen) motsvara i varje fall nära 12 svenska kronor.

Det var år 1917 som den första starka beskattningen i Danmark satte in. Verkningarna kunna avläsas icke blott i den sänkta konsumtionen utan även i de sjunkande siffrorna för alkoholens skadeverkningar. Så t. ex. utgjorde de registrerade fallen av delirium tremens i Danmark år 1916 781, men 1917 blott 250. År 1919 efter den sista höjningen av skatten sjönko de till 47. Tyvärr saknas specialsiffror för frekvensen av delirium tremens i England, men vi äga däremot mycket talande engelska siffror för avdömda fylleriförseelser. Dessa voro för hela England och Wales i genomsnitt för åren 1911—1913 8.35 per 1,000 män och 1.83 per 1,000 kvinnor. För 1929 visade statistiken 2.30 per 1,000 män och 0.41 per 1,000 kvinnor.

Inför dylika erfarenheter frågar man sig ovillkorligen: vore icke just nu — när ett extraordinärt krisläge manar till extraordinära åtgärder — det psykologiskt gynnsamma ögonblicket inne att göra ett socialt experiment i Sverige med en efter engelskt och danskt mönster starkt höjd alkoholbeskattning i konsumtionssänkande syfte? Experimentet vore värt att göra. Medan England och Danmark vågat sig på att till här ovan angivna höjdlägen belasta den socialt skadliga spritkonsumtionen, föreslås här en så obetydlig höjning som endast 60 öre per liter utöver den nuvarande låga skatten. Man har svårt att värja sig för den tanken, att statsrådet befarar, att konsumtionen vid högre beskattning skulle alltför avsevärt sjunka och den ökade statsinkomsten torka in. Men låtom oss se hur skattebelastningen i vårt grannland Danmark verkat rent statsfinansiellt! Konsum-

tionen av spritdrycker nedgick med några och 80 procent, men staten fick det oaktat, tack vare skattens kraftigt tilltagna belopp, icke desto mindre en ökning från cirka 16 miljoner kronor (summan av skatter och tullar på alkohol) år 1913 till cirka 64 miljoner år 1929. Analogt erfarenheter, blott i större dimensioner, har man i England. Vad göres oss i detta hänseende mera vittne behov?

Det återstår dock två invändningar att bemöta. Först och främst säger man: beskattas laglig sprit för högt, blir följderna en hejdlös smuggling och hembränning. De oerhört sänkta siffrorna för alkoholskador i Danmark och England (deliriumfall, fyllerifall m. m.) visa, att i dessa länder denna olägenhet i stort sett icke lyckats eludera beskattningens konsumtionssänkande verkan, och även om man medger att svårigheterna i Sverige med dess skärgård och långa kuster skulle bli större, måste man dock betänka, att smuggling och annan olaga handel icke kan med framgång bekämpas på de låga prisernas väg, ty den olaga handeln rättar sina priser efter omständigheterna och vill man driva affärskonkurrens med smugglingen, så pressas man ned i riktning emot självkostnadsgränsen vid prissättningen, vilket ju blott skulle resultera i en enorm ökning av de »lagliga» men icke därför nyttiga spritinköpen. Olaga alkoholhandel måste i stället kraftigt bekämpas med samhällets alla maktmedel, och vartill skola i främsta rummet de rikligt flödande alkoholinkomsterna användas, om icke till att effektivt övervaka lagarnas efterlevnad? Rusdrycksmedlen räcka rikligen till för hur stark och modernt utrustad bevakning som helst.

Den andra invändningen är av mera social innebörd: en hög beskattning av allmänna konsumtionsartiklar får en förhatlig klasslagskaraktär, säger en och annan. Vad den invändningen angår, kan det vara nog att anföra ett yttrande i den frågan av Englands socialdemokratiske premiärminister Mac Donald — yttrandet fälldes på den tid då Mac Donald ännu åtnjöt hela det engelska Labour Party's förtroende. Han sade: »Demokratien bör icke resonera så, att då en klass har de och de rättigheterna, böra alla klasser kräva samma rättigheter. Det är fåvitskt. Låt oss i stället se till, att de rättigheter, demokratien kräver, äro rättigheter värda att äga och icke rättigheter med sjukdom, fördärv och last i följe. Rätten att gå under, att gå till botten, att gå vilse — den rätten avstå vi åt första bästa, som vill ha den.» Den kolossala engelska spritskattestegringen ägde rum under arbetarpartiets medverkan. Och Danmarks nuvarande socialdemokratiske statsminister Stauning yttrade nyss till representanter för en svensk kommitté, som frågade honom om denna punkt: »I den mån det förekommit någon opposition mot den danska alkoholbeskattningen, har den väsentligen kommit från lager *under* arbetarklassen.» Och den Stauningska ministärens handelsminister, Hauge, yttrade i fjol, att »den menige Mands Snaps» var »den menige Mands Fjende». Vid ett senare tillfälle, för ej länge sedan — det var vid ett handelsidkaremöte på Fyen — betecknade han det danska beskattningssystemet som ett utmärkt system att bemästra de av

alkoholen vållade svårigheterna. Invändningen ur klassmotsatsernas synpunkt kan härmed vara nog bemött. Men jag vill tillägga, att vår svenska lagstiftning innebär en maximigräns, utöver vilken ingen, hur rik han än är, får gå vid sina inköp. Detta gör hos oss invändningen om klasslagstiftning ännu mer betydelselös.

På grund av vad här anförts hemställes,

att riksdagen måtte godkänna Kungl. Maj:ts förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker med den ändring att 2 § erhåller följande lydelse:

2 §.

Omsättningsskatten upptages vid detaljhandelsbolagens inköp av spritdrycker och utgår dels med en grundavgift av sex kronor, för liter räknat, dels med 55 procent av det belopp, som, skatten oberäknad, betingas vid inköp av dryckerna i buteljerat skick.

Detaljhandelsbolagen — — — omsättningsskatten.

Stockholm den 22 januari 1932.

J. Bergman.